

บทที่ 1

บทนำ

สภาพความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการดำเนินงานทางการเมืองที่เป็นสาธารณะแล้ว ถ้าหากมิได้รับความเห็นชอบหรือสนับสนุนจากประชาชนก็ยากที่จะดำเนินไปด้วยความราบรื่น เพราะในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนส่วนใหญ่คือที่มาของอำนาจในการปกครอง ถ้าหากประชาชนส่วนใหญ่มีการรวมตัวที่มีพลังและศักยภาพพอ พลังหรือศักยภาพนั้นก็ส่งผลกระทบต่ออนาคตของสังคมโดยส่วนรวมได้

บางครั้งรัฐหรือกลไกของรัฐเป็นผู้เข้าไปดำเนินการจัดตั้งกลุ่มมวลชน โดยหวังให้กลุ่มเหล่านั้นเข้ามาทำหน้าที่รับใช้รัฐ หรือสนับสนุนรัฐทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมีทั้งที่จัดตั้งขึ้นมาเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มสหภาพ สมาคมและองค์การต่าง ๆ เป็นต้น

ในแง่ของความคิดแล้ว การรวมกลุ่มก่อตั้งเป็นองค์กรที่โดดเด่นทางการเมือง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจทางการศึกษาอย่างยิ่ง ผู้วิจัยจึงอยากจะเสนอกกลุ่มสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สยก.อ.) ซึ่งเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่น่าจะมีบทบาทในการดำเนินนโยบายของรัฐต่อประชาชน โดยสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานเอง ก็มีการเคลื่อนไหวต่อต้านนโยบาย หรือการร่างกฎหมายที่ส่งผลเสียหายต่อเกษตรกรมาหลายต่อหลายครั้ง ในบางครั้งรัฐบาลต้องมีการหยุดชะงักที่จะดำเนินนโยบายดังกล่าว เพื่อจะหาข้อยุติระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มที่ต่อต้าน ซึ่งในบางครั้งปัญหาที่เกิดขึ้นก็ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม ก็มีผลกระทบต่อเนื่องถึงนโยบายของรัฐบาลต่อไปอีก ปัญหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม เช่น ปัญหาที่ดินทำกินและป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและที่ดินสาธารณะ ปัญหาที่เกิดจากการสร้างเขื่อน ปัญหาผลผลิตของเกษตรกรตกต่ำทำให้เป็นหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น การเคลื่อนไหวของสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานในแต่ละครั้ง อาจมีผลต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

ดังนั้น การรวมตัวกันของเกษตรกรจนกลายเป็นสมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน นั้น จึงมีบทบาทในฐานะของกลุ่มผลประโยชน์ที่จะเข้าไปผลักดันให้รัฐบาลดำเนินนโยบายเป็นไปตามแนวทางของกลุ่ม

บทบาทของกลุ่มอาจมีผลอย่างมากต่อการรับรู้ของประชาชน ซึ่งมีการตื่นตัวในปัญหาที่มีกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน จากการเคลื่อนไหวของกลุ่มมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือไม่เพียงใด รูปแบบและวิธีการซึ่งกลุ่มได้แสดงออกกับปัญหาด้านการเกษตร โดยพยายามดำเนินการเพื่อมีอิทธิพลและอำนาจต่อการตัดสินใจของรัฐบาล มีความหลากหลายทั้งในรูปของการประท้วงการอภิปราย แจกใบปลิวใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อผ่านความคิดเพื่อระดมประชาชน หรือสื่อผ่านไปยังกลไกของรัฐในระดับการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายที่ส่งผลกระทบ ตลอดจนการเข้าพบบุคคลสำคัญหรือผู้มีอิทธิพลและอำนาจทางการเมือง เพื่อเสนอข้อมูลของกลุ่มนั้น

ความสนใจสำหรับการศึกษาในหัวข้อดังกล่าวก็คือ การก่อตัวและการสร้างฐานอำนาจของกลุ่มเกิดขึ้นอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่จะเป็นเหตุของการก่อตัวและคาดการณ์แนวโน้มว่าในอนาคตสามารถเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอิทธิพลต่อสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศได้ แบบแผนและวิธีการดำเนินงานของกลุ่มในการระดมประชาชนให้คล้อยตาม ตลอดจนการโน้มน้าวบุคคลที่มีอิทธิพลและอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลโดยผู้นำกลุ่ม อันเป็นการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่ม ซึ่งการดำเนินการวิธีการเหล่านั้นอาจมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองดูแลผลประโยชน์ของฝ่ายตน และอาจเป็นวิธีการในการแสวงหาอิทธิพลและอำนาจทางการเมืองของกลุ่มดังกล่าวก็เป็นได้

ที่กล่าวมา อาจจะเป็นประโยชน์ในด้านการค้นคว้าทางการศึกษาวิจัยการเมือง เรื่องการสร้างฐานอำนาจของกลุ่มอื่น เพื่อเพิ่มศักยภาพให้มันคงยิ่งขึ้นไป อีกทั้งจะเป็นตัวอย่างเพื่อใช้เปรียบเทียบกับอิทธิพลและอำนาจของกลุ่มอื่น ๆ ในกรณีหรือประเด็นการเมืองอื่น ๆ ด้วย

ขอบเขตการศึกษา

จากจุดประสงค์ เพื่อหาสาเหตุในการก่อตัวเป็น สมาชิกเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน (สภย.อ.) ทำให้ต้องศึกษาเฉพาะเกษตรกรที่มีรากฐานการดำรงชีวิตอยู่แถบภาคตะวันออกเฉียง

เจียงเหนือและเป็นสมาชิกของ สกย.อ. จะเน้นเรื่องเกี่ยวกับการก่อตัวและฐานอำนาจของ สกย.อ. โดยสังเกตจากบทบาทและการเคลื่อนไหวของกลุ่ม ซึ่งอาจจะมีการสนับสนุนจากองค์กรอื่น ๆ การมีผู้นำที่เข้มแข็งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกใน สกย.อ. จึงนำมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปของสมมติฐานในการวิจัยนี้

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงวิเคราะห์ ศึกษาเฉพาะในกลุ่ม สกย.อ. ที่นำโดย นายนคร ศรีพิพัฒน์ มีกลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษาเกษตรกรที่เข้าร่วมอยู่ในกลุ่ม สกย.อ. นอกจากนี้ การศึกษายังจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้นำกลุ่มและประชาชนที่อยู่ในกลุ่มด้วย

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มุ่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรวมตัวของเกษตรกรว่ามีความเป็นมาอย่างไร และการที่ชาวบ้านซึ่งอยู่ชนบทห่างไกลเดินทางมาร่วมชุมนุมเพื่อเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ มีการชักจูงหรือได้รับการแนะนำจากใคร อย่างไรบ้าง โดยแบ่งประเด็นการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาความเป็นมา ลักษณะการรวมตัวเป็นกลุ่มและการก่อตั้งขึ้นเป็นสมัชชาว่ามีมูลเหตุในการจัดตั้งอย่างไร
2. ศึกษาโครงสร้างและฐานอำนาจของ สกย.อ. รวมถึงปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการเคลื่อนไหวของสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัยเรื่องนี้มีดังต่อไปนี้

1. สมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานมีการก่อเกิดจากการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน และถูกขับออกจากที่ทำกินในเขตป่าสงวนเสื่อมโทรม
2. ความเข้มแข็งของกลุ่มเกิดขึ้นจากการมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีกลไกในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ การมีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง การกล่อมเกลาสมาชิกภายในกลุ่ม และได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนและกลุ่มเอกชนอื่น ๆ

วิธีการและแนวทางในการศึกษา

การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการตามแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1. เอกสารชั้นต้น เป็นการค้นคว้าหาข้อมูลที่สามารถ ได้แก่ หนังสือ เอกสาร ประกาศ คำแถลงนโยบายและคำชี้แจงต่าง ๆ ตลอดจนรายงานสถานการณ์และความเคลื่อนไหวของกลุ่ม จากเอกสารส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและเอกสารที่แจกโดยกลุ่ม

2. เอกสารชั้นรอง ได้แก่ ผลงานการวิจัยเกี่ยวกับผู้นำของ เดชา แก้วชาญศิลป์ ระดม วงษ์น้อม ไพฑูรย์ โพธิสว่าง กมล ประเสริฐกุล และยศ สันตสมบัติ ซึ่งรวมทั้งโครงสร้างและอำนาจด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวกับการก่อตัวและบทบาทของกลุ่มของ ทศนัย สุวรรณศิลป์ รัชชัย วงษ์มณฑล ประกายเพชร นิชานนท์ และมนตรีรัตน์ มิตรปราสาท ส่วนบทความและงานเขียนของนักวิชาการและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง บทวิจารณ์จากสื่อมวลชน ที่เก็บข้อมูลได้จากหนังสือพิมพ์ทั้งรายวันและรายสัปดาห์ รวมทั้งวารสารสิ่งพิมพ์อื่น ๆ

3. การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแกนนำและผู้เริ่มกลุ่ม เพื่อจะได้เข้าใจในแนวความคิดและบทบาทในการดำเนินการ การเคลื่อนไหว และการเรียกร้องของกลุ่มได้ชัดเจนยิ่งขึ้น มีที่เป็นลักษณะไม่เป็นทางการ โดยมีการตั้งคำถามแบบเปิดกว้าง เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แสดงความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างเป็นอิสระ ผู้ถูกสัมภาษณ์คือ นายบำรุง คะโยธา เมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2540 ในขณะที่มีการชุมนุมประท้วงหน้ากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แต่สถานที่ที่สัมภาษณ์ไม่สามารถเปิดเผยได้ชัดเจน เพราะความปลอดภัยของทั้งตัวผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ เนื่องจากผู้ถูกสัมภาษณ์เองถูกข่มขู่ถึงชีวิต จึงเป็นความยากลำบากอย่างมากในการสัมภาษณ์ ส่วน นายนคร ศรีพิพัฒน์ นั้น ผู้วิจัยได้ไปมีส่วนร่วมในการชุมนุมด้วยถึง 2 ครั้ง เนื่องจากตัวผู้วิจัยเองมีปัญหาเรื่องเวลาในการทำวิจัยในส่วนนี้ ผู้วิจัยติดตามเพื่อจะสัมภาษณ์เป็นเวลานานนับเดือน จนกระทั่งมีการชุมนุมที่สี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา การสัมภาษณ์ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2541 ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ทั้งสองคนดังกล่าวไม่ได้มีการเปิดเผยตัวในตำแหน่งหน้าที่การงาน เกรงว่าจะไม่ได้รับความร่วมมือในข้อมูลที่จะวิจัย การสัมภาษณ์เป็นการพยายามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้สึกเป็นกันเอง ไม่ได้เจาะจงในประเด็นปัญหาทันที แต่จะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นฝ่ายเล่าเรื่องต่าง ๆ เอง เท่าที่จะเป็นไปได้

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นไปในลักษณะพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพิจารณาการรวมกลุ่มจนกระทั่งเป็น สกย.อ. พฤติกรรมในฐานะของกลุ่มผลประโยชน์ที่มีผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจสังคมและอื่น ๆ โดยจะเป็นการบรรยายเนื้อหาถ้อยคำ จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม โดยผู้วิจัยเข้าสังเกตการณ์ร่วมด้วยตนเอง มีการ

วิเคราะห์กลุ่มจากหลักฐานที่เขียนไว้เป็นเอกสารของกลุ่ม หนังสือพิมพ์ หรือแหล่งข่าวอื่น ๆ และศึกษาจากตัวสมาชิกและผู้นำโดยลักษณะต่าง ๆ เช่น อาชีพ การศึกษา ชนชั้น ประสบการณ์ เป็นต้น เพื่อหาสิ่งจูงใจหรือแรงผลักดันที่ทำให้ร่วมในกลุ่ม

แหล่งข้อมูล

1. เอกสารของกลุ่ม สกย.อ. ในส่วนที่เป็นเอกสารสำเนา นำเสนอหรือยื่นต่อตัวแทนรัฐบาล เอกสารที่กลุ่มจัดทำขึ้นเองในส่วนของรายงานผลการดำเนินการในแต่ละครั้งของคณะกรรมการของกลุ่ม สกย.อ. และเอกสารจากเลขาธิการ สกย.อ.
2. เอกสารที่ไม่สามารถเปิดเผยที่มาได้ทำให้น้ำหนักความเชื่อถือเป็นไปได้ค่อนข้างน้อย เพราะไม่มีการอ้างอิงถึง
3. การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการเข้าร่วมในกลุ่ม สกย.อ. ขณะที่มีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ปี 2539 – 2541 เป็นบางครั้ง และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ตลอดจนหาข้อมูลจากประชาชนในกลุ่มและสื่อมวลชนที่เก็บข้อมูลได้แต่ไม่ได้ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึง การสร้างฐานอำนาจของกลุ่ม การก่อตัว โครงสร้างและบทบาททางการเมืองที่อำนวยความสะดวกต่อกลุ่มเอง อาจจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป
2. ชี้ให้เห็นถึง วิธีการสร้างฐานอำนาจของกลุ่มเกิดขึ้นอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็งขึ้น เพื่อประโยชน์การพัฒนาต่อกลุ่มหรือองค์กรที่จะก่อตัวขึ้นมาใหม่ในอนาคต
3. ทำให้ทราบถึง วิธีการดำเนินการของกลุ่มที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจในนโยบายของรัฐบาล

การเสนอเนื้อหา

- บทที่ 1 บทนำ เป็นการกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทั่ว ๆ ไป ของสังคมในปัจจุบัน ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ว่าเกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง สกย.อ. อย่างไรบ้าง วัตถุประสงค์ของการศึกษามีสาเหตุมาจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว จึงอยากทราบว่ากลุ่ม สกย.อ. เกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรคือปัจจัยที่ทำให้เกิดกลุ่มน้ำได้ ซึ่งได้ตั้งเป็นสมมติฐานในการศึกษาวิจัยต่อไป อันจะเป็นตัวกำหนดขอบเขตของการวิจัยด้วยว่าจะมีวิธีการหรือการหาข้อมูลทางใดบ้าง ตลอดจนการสรุปถึงผลประโยชน์ของการศึกษาวิจัยต่อส่วนรวมได้มากน้อยแค่ไหน
- บทที่ 2 เป็นการกล่าวถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องของ กลุ่ม กลุ่มผลประโยชน์และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งในด้านความหมายและบทบาท ความสำคัญ รวมทั้งแรงจูงใจที่ทำให้เกิดกลุ่ม อันจะสัมพันธ์กันกับการที่จะต้องศึกษาถึง กระบวนการกล่อมเกลาซึ่งเกี่ยวข้องกับสมาชิกในกลุ่มและตัวผู้นำกลุ่มเอง ผู้นำนี้จะศึกษาในแนวคิดที่เกี่ยวกับการเกิดขึ้นของผู้นำและประสิทธิภาพของการเป็นผู้นำ
- บทที่ 3 การเป็นการนำเสนอ การก่อตั้งและโครงสร้างของกลุ่มว่ามีประวัติความเป็นมาอย่างไร วัตถุประสงค์ของกลุ่มเป็นอย่างไร การดำเนินงานภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่มมีกระบวนการอย่างไร โครงสร้างโดยรวมของ สกย.อ. ทั้งกลุ่มใหญ่และสาขาย่อย เป็นอย่างไรบ้าง
- บทที่ 4 เป็นการนำเสนอถึงการก่อตัวและบทบาทของ สกย.อ. ในการเคลื่อนไหวแต่ละครั้งว่า สาเหตุส่วนใหญ่มาจากอะไร มีปัจจัยสำคัญใดบ้างหรือไม่ มูลเหตุจูงใจในแต่ละครั้งเป็นอย่างไร การเคลื่อนไหวของ สกย.อ. แสดงออกให้เห็นถึงการมีประสิทธิภาพของการมีผู้นำ กลุ่มและการดำเนินงานมีมากน้อยเพียงใด
- บทที่ 5 เป็นการกล่าวสรุปถึงสมมติฐานในการวิจัยว่าผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานอย่างไร ข้อเสนอแนะที่น่าจะนำไปพิจารณาของนักวิชาการทุกท่านและทั้งความคิดเห็นส่วนตัวของผู้วิจัยด้วย การอภิปรายจะกล่าวถึงผลที่จะเกิดขึ้นจากการที่มีกลุ่มอย่าง สกย.อ. เกิดขึ้น